

Мовно-сепаратистські тенденції у політичному просторі України

Світлана Савойська,
кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри політичних наук
Київського національного університету
будівництва і архітектури

У статті розглядаються мовно-сепаратистські тенденції як політичне явище, обумовлене специфікою функціонування української мови як державної у регіонах, що вважаються „двомовними”. З’ясовується специфіка проявів мовно-сепаратистських рухів на сучасному етапі, уточнюється зміст і природа цього явища.

Ліві та проросійські політичні сили у своїй боротьбі проти молодій українській держави намагаються використати, зокрема, й мовну проблему, оскільки українська мова, в силу відомих історичних причин, ще й досі має в нашій країні досить слабкі позиції, тоді як російська має перевагу, особливо на Сході і Півдні країни. Аби мовна політика в цих та інших регіонах спрямовувалася на підтримку позицій російської мови, Росія докладає значних зусиль, оскільки вважає Україну зоною своїх національних інтересів. Суверенітет України для Росії, як вважають деякі російські політики, явище негативне і небажане. Більше того, Україна як самостійна держава становить, на їхнє переконання, небезпеку для Росії. Якщо ж, на думку російських аналітиків, Росії не вдасться створити під своєю егідою конфедерацію, федерацію чи союз слов’янських держав, то Україна може стати одним з головних джерел нестабільності в регіоні [1].

Щоб цього не сталося, Росія докладає чималих зусиль для послаблення України зсередини. З цією метою використовується, серед інших, і мовна проблема. Оскільки українська мова в Україні проголошена державною, то проросійські сили в Україні роблять все, щоб не дати їй зміцнитися в усіх регіонах країни. Особливо „мовним питанням” вони спекулюють під час президентських і парламентських виборчих перегонів, тобто під час запеклої боротьби за владу. Це – одна з головних причин проявів мовного сепаратизму, сутністю якого є фактично намагання еліт певної території

унітарної держави політично відокремитися з тим, щоби згодом створити власну державу чи приєднатися до іншої.

Феномен мовного сепаратизму в Україні ще недостатньо вивчений. Тим часом, він має свої особливості, оскільки створюється штучно певними політичними силами. З огляду на ці обставини, мовна проблема стала однією з найважливіших і завжди актуалізується в періоди зростання політичної напруги.

Вже в першій половині 1990-х років мовна проблема привернула до себе увагу всього суспільства і, звичайно ж, науковців. Окремі її аспекти висвітлювалися у працях В. Литвина, Л. Нагорної, В. Котигоренка, Я. Дашкевича, Ю. Гнаткевича, К. Бондаренка, Р. Лозинського, Ю. Балеги, О. Мишанича, О. Мальгіна, а також російських вчених, зокрема таких досить одіозних, як О. Дугін.

Вже у першій половині 1991 року проросійські політичні сили на півдні України, користуючись тим, що в цьому регіоні більшість населення у повсякденному спілкуванні використовує російську мову, зробили спробу утворити територіальне об'єднання під назвою „Українське Причорномор'я”, яке б охоплювало Одеську, Миколаївську і Херсонську області, а також Автономну Республіку Крим. Майже одночасно, 1993 року, ці політичні сили висунули нову ідею: заявили, що існує окрема національність – „одесити”. А коли так, то на теренах Одещини слід утворити автономію.

Тоді ж такі політичні сили, як Російськомовний рух Криму, Соціалістична партія трудящих Криму, Російська партія Криму та інші громадсько-політичні угруповання намагалися довести, що в Україні існує така національна меншина, як „кримський народ”. За нього вони видавали групу людей різних національностей, які спілкуються російською мовою, і для яких, як заявив Я. Дашкевич, етнічно об'єднавчим ядром є росіяни [2].

Отже, проросійські політичні сили різного гатунку, використовуючи те, що жителі південного регіону спілкуються переважно російською мовою, намагаються довести, що в межах української держави існують окремі нації („одеська”) чи народності („кримський народ”), які можуть претендувати на самостійність свого регіону. „Ідеї” на кшталт цієї провокують прояви мовного сепаратизму.

Так, у своїй праці „Истоки и перспективы украинского федерализма” кримський політолог О. Мальгін [3] ділить Україну на вісім „проблемних” регіонів – Західний, Центральний, Південно-Східний, Південний, Донецький, Закарпаття, Буковина, Крим. Він зазначає, що в одній половині з них населення розмовляє переважно російською мовою, а в іншій – українською. Оскільки ж ці регіони за мовною ознакою різні, то кожен з них має право на окремішнє існування. Інтернет-сайт, який з'явився під назвою „Федеративна Республіка - Західна Україна”, за словами О. Мальгіна, подає інформацію латинською графікою, відтак ніхто не може

сумніватися у його спрямованості. Отож, зазначає О. Мальгін, різні регіони країни об'єднує спільна мета: бути самостійними.

О. Мальгін звертає увагу й на деякі інші особливості різних регіонів країни, та все ж наголошує на мовних відмінностях як найголовніших. Згадуючи події в Сєверодонецьку, а також виступ В. Юценка перед виборцями в Донецьку, він навмисне обходить тему сепаратизму, підмінюючи її темою федералізму. Дослідження О. Мальгіна можна вважати певною настановою для проросійських політичних сил, підказує їм, якою має бути Україна з урахуванням національних інтересів Росії.

На мовно-регіональні відмінності в Україні у праці „Розкольники” вказує директор Міжнародного центру політичного консалтингу К. Бондаренко [4]. Він зосереджує увагу на мовно-культурних особливостях західного регіону і намагається довести, що вони не впливають на політичне життя держави, а відтак мало хто звертає на них увагу. Але в добу суспільних потрясінь мовно-регіональні відмінності намагаються використати у своїх цілях проросійські політичні сили. К. Бондаренко нагадує неодноразові заяви віце-спікера Держдуми Росії В. Жириновського, що більшу частину України, разом з Кримом, необхідно приєднати до Росії, а Галичину віддати Польщі або перетворити її на буферну зону між Росією та Європою – під російським, звичайно ж, контролем.

К. Бондаренко звертає особливу увагу на „кримську карту” ще й тому, що, на його думку, на півострові посилюється вплив кримських татар. Політолог не виключає, що років через 10 - 15 на зміну російськомовному сепаратизму в Криму прийде ідея сепаратизму кримсько-татарського.

Слід зазначити, що сепаратистські ідеї російських політиків, які час від часу з тієї чи іншої нагоди навідуються в Україну, українською владою практично ігноруються, а відтак вони безперешкодно підживлюють ідеї проросійських політичних сил в Україні, особливо в ході виборчих перегонів. Це засвідчує, зокрема, президентська передвиборча компанія 1994 року, коли кандидат у президенти Л. Кучма пообіцяв запровадити в Україні російську мову як другу державну. (Це, до речі, стало однією з причин поживлення мовно-сепаратистських рухів в Україні на сучасному етапі). За Л. Кучму тоді віддали голоси переважно виборці російськомовних Півдня і Сходу країни, оскільки претендент на президентський пост орієнтував електорат цих регіонів на інтенсифікацію відносин з Росією.

Отже, українські політики (свідомо чи ні) поділили Україну на українськомовну і російськомовну. В такому вигляді Україна зображається навіть у деяких творах російських і українських письменників, які робили спробу передбачити її майбутнє. Так, український письменник О. Ірванець у романі „Рівне/Ровно (Стіна)”, викладач Києво-Могилянської академії Д. Губенко у повісті „Сходославія”, луганський письменник Г. Бобров у романі „Епоха мертвонароджених” та інші намагалися спрогнозувати проблеми України тоді, коли вона перестане існувати як єдине ціле. Одні письменники, враховуючи наміри та мовні уподобання майбутніх

президентів, поділили Україну на кілька держав (Республіка Галичина, Східна конфедерація, Центральна українська республіка, Крим), інші - на дві (Федеративна республіка Україна та Українська республіка) [5, с. 12].

В регіонах України (переважно західних, північних і центральних), де українська мова посідає провідні позиції, превалюють інтереси національно-демократичних сил, які орієнтуються на Євросоюз. Регіони, де популярнішою є російська мова, схильні підтримувати орієнтацію лівих і проросійських політичних сил на Російську Федерацію. Така „різновекторність” в українському суспільстві вже в першій половині 1990-х років заклала основи мовно-регіонального сепаратизму. Незважаючи на те, що „мовна ідея” Л. Кучми не була реалізована, вона все ж посяла певний розбрат на мовному ґрунті і згодом стала засобом маніпулювання для лівих і проросійськи налаштованих політичних сил на регіональному рівні. Відтак мовний сепаратизм проявився вже 1994 року, коли в Донецькій, Луганській, Одеській і Миколаївській областях фактично було проголошено офіційний статус російської мови.

Такі мовні пріоритети і сформовані на цій основі мовно-політичні орієнтації, на думку Л. Нагорної, мають регіональний вимір і стають на заваді консолідаційним процесам [6, с. 237].

Мовно-сепаратистську ідею через десять років потому використав на президентських виборах В. Янукович. 27 вересня 2004 року під час спілкування в Києві з редакторами провідних російських ЗМІ він заявив, що „російська мова має бути діловою мовою на території України і другою державною, що вона в жодному випадку не повинна мати обмежень”. Крім того, В. Янукович висловив бажання запровадити в Україні інститут подвійного громадянства, що дало б ще більші можливості для РФ втручатися у внутрішні справи України, використовуючи жупел утиску прав російських громадян в Україні, в тому числі й мовних. Заява В. Януковича „Упевнений, подвійне громадянство буде. Створюються умови для прийняття відповідного закону” [7] засвідчила, що в Україні існують сили, які сприяють Росії у її прагненні розколоти Україну – згідно з рецептами О. Мальгіна, О. Дугіна та інших.

Мовно-сепаратистська проблема була актуальною й на парламентських виборах 2006 року, про що свідчать передвиборчі програми лівих політичних партій і блоків. Так, передвиборча програма Партії регіонів ще раз проголосила намір надати російській мові статусу другої державної. Члени цієї політичної сили заявили: „Дві мови – один народ!” [8]. Отже, деякі українські політики своїми діями свідомо наближають Україну до розколу. Отож чи слід дивуватися, що через мовно-сепаратистські настрої політичної еліти 1994 року, описані вище, а також через настрої проросійських політичних сил 1997 року, які готували законопроекти стосовно надання російській мові в Україні статусу другої державної, офіційної чи регіональної, появилися одіозні публікації, у яких говориться,

що української держави, українського народу, української мови взагалі не існує.

Такою, зокрема, є книга (1997 р.) О. Дугіна „Основи геополітики. Геополітичне майбутнє Росії” [9]. У розділі „Внутрішня геополітика Росії” автор стверджує, що суверенітет України – небажане для Росії явище, а сама вона як самостійна держава становить величезну небезпеку для всієї Євразії. Головною проблемою для Російської Федерації, на його думку, є вирішення українського питання, оскільки Україна, за його оцінкою, не має ні особливої культури, ні географічної унікальності, ні етнічної винятковості, а відтак вона має бути невід’ємною частиною Російської держави. Всі сподівання Л. Кучми і Росії належить покласти на „донецький клан” [10].

Ідеї О. Дугіна і В. Жириновського знайшли своє продовження у статті історика М. Смоліна „Украинский туман должен рассеяться, и русское солнце взойдет”. Цей автор заявляє, що найбільшою внутрішньонаціональною проблемою для росіян має сьогодні стати українське питання, нерозв’язаність якого може призвести до трагедії, розміри котрої важко уявити. М. Смолін припускає будь-які варіанти – аж до війни за югославським сценарієм. На його думку, росіяни зобов’язані заради свого майбутнього не визнавати права на існування „України”, „українського народу”, „державної мови” тощо [11, с. 12].

Чимало прихильників мовного сепаратизму з’явилося і в особі ініціаторів русинського руху: вони намагаються довести мовно-культурну та історичну окремішність „підкарпатських русинів”. Як зазначає О. Мишанич у статті „Закарпатський політичний сепаратизм: міфи і дійсність”, русини жадають створити свою „русинську мову” і державу „Рутенія”. Для реалізації цієї ідеї 1993 року було створено „Тимчасовий уряд Підкарпатської Русі”, який висунув вимогу визнати Закарпаття автономною республікою, а закарпатців – окремим народом. У випадку невиконання цих вимог тимчасовий уряд, за словами автора, загрожував оголосити Підкарпатську Русь суверенною державою [12, с. 14].

Оскільки Закарпаття тривалий час перебувало у складі Австро-Угорщини, то значна частина українців, що нині називає себе підкарпатськими русинами, утворила в Угорщині свою діаспору, яка робить спроби створити свою мову. Такі намагання підтримують і русини Закарпаття. Як пише Ю. Балєга, у вищих навчальних закладах Угорщини створено кафедри „русинської” філології. „Русинською” мовою написано і видано якусь кількість творів, у яких твердиться, що до приходу угорців слов’ян за Карпатами не було, Закарпаття – земля угорська [13].

В основі такої ідеології лежить мовний сепаратизм, без якого не можна було б проугорським політичним силам доводити, що населення Закарпаття – не українці, а русини, і їхня мова не українська, а русинська, отже Закарпаття – це їхня держава, яку деякі політики не від того, щоби від’єднати від України.

В основі галицько-буковинського сепаратизму лежить теж мовний чинник, оскільки мова селян Галичини ніби суттєво відрізняється від української літературної. Зокрема, більшість русинів у повсякденні віддають перевагу говірці своєї етнографічної групи (66 %) і лише третина з них (31 %) – українській мові. Тим часом серед бойків налічується всього 10,7 % осіб, для яких рідною є говірка їх етнографічної групи [14, с. 699].

В історії Галичини, як пише Р. Лозинський у праці „Хто такі галичани і чому вони стають сепаратистами”, є все необхідне для конструювання власної державницької ідеї: досвід державотворення, „потужні постаті, вражаючі події і, звичайно, стійкі патріотичні міти. Причём галичани мають свою історичну столицю Львів, що століттями була центром регіону, і який нині за етнічним складом на 90 % є українським, і більшість населення, яке говорить українською” [15]. Тож не дивно, що сепаратизувати галичан допомагають проросійські політики, що насправді суперечить проєвропейській орієнтації галичан. Це свідчить, що в Галичині з'явилися місцеві проросійські політичні сили, які пропагують ідею галицької окремішності, розуміючи, що для її підтримки у масовій свідомості галичан уже створено мовно-культурне підґрунтя, обумовлене специфікою функціонування української мови.

Окремі дослідники, висвітлюючи проблему мовно-регіонального сепаратизму, свідомо чи ні підігрують ідею регіональної окремішності і тим допомагають проросійськи налаштованим політичним силам зомбувати українське суспільство, твердячи, що самі регіони, їх мова і культура суттєво відрізняються і незрозумілі для більшості українців. Ця ідея, на наше переконання, завдає великої шкоди для єднання нації.

Як видно з викладеного вище матеріалу, в Україні мовно-сепаратистські ідеї в різних регіонах країни протягом всього періоду її незалежності вперто й системно закладалися сепаратистами з південно-східного, західного і кримського регіонів. Вони зазвичай активізувалися в період виборчих перегонів і досягли піку активності 2004 року під час гострої політичної боротьби в ході тогочасних президентських виборів. Найбільш радикально мовно-сепаратистські гасла проголошували органи місцевого самоврядування в східних областях. Так, голова Харківської облради Є. Кушнарьов заявляв, що все, що викликало події в Северодонецьку, пов'язувалося з мовною проблемою. З його слів випливало, що коли мовну проблему буде вирішено на користь російської мови, то всі інші проблеми відпадуть. Насправді ж „вирішення” цієї проблеми породило б низку інших, значно гостріших.

До „подій Северодонецька” неабияких зусиль доклала Росія. Про це свідчать, зокрема, участь у цьому зібранні мера Москви Ю. Лужкова і радника посольства РФ в Україні А. Корсуна, а також заяви проросійських політичних сил в Україні про намір створити нову Південно-Східну республіку зі столицею в Харкові [16].

Мовне питання на з'їзді в Северодонецьку, звичайно, не було головним,

воно майже не пролунало, але мусування саме цього питання сприяло наближенню цієї події. Адже відомо, що саме тоді Донецька обласна рада, висловивши недовіру Верховній Раді України, доручила губернаторові області створити й очолити її виконком та місцеву міліцію і рекомендувала районним радам створити свої виконкоми, підпорядкувавши їх виконкому облради. Позачергова сесія Донецької обласної ради 5 грудня 2004 року ухвалила рішення про проведення референдуму щодо надання Донецькій області статусу самостійної республіки у складі Південно-Східної автономії [17]. Нагадаємо, що тодішній кандидат у президенти В. Янукович заявив тоді: „Я ніколи не зраджу вас, я завжди буду йти разом з вами. І те, що ухвалите ви, буде для мене закон” [18]. Оратора підтримали представники козацької організації Луганської області. Вони заявили, що коли до влади прийде „нелегітимний президент”, то козаки „лишають за собою право на адекватні заходи, спираючись на підтримку і допомогу російських братів” [19].

Подібне рішення підтримала міська рада Одеси на чолі з тодішнім міським головою Р. Боделаном. Вона ухвалила резолюцію про створення „загонів самозахисту” з робітників, інтелігенції, студентів і „патріотів міста” для забезпечення охорони всіх життєво важливих об’єктів та органів місцевого самоврядування. Одеська міськрада вирішила: якщо в ході „помаранчевої революції” переможуть „антидемократичні націоналістичні сили”, то вона вимагатиме оголосити Одесу і всю Одеську область вільною територією, на якій діятимуть розпорядження органів місцевого самоврядування. Йшлося, отже, про створення „Новоросійського краю”. Р. Боделан тоді заявив: „Я обіцяю зробити все для того, щоб Одеса могла користуватися всіма демократичними правами. Я буду захищати інтереси міста аж до прийняття рішення про його самостійність” [20].

Щось подібне мав на увазі й Є. Кушнарьов, коли в Северодонецьку заявив про відмову перераховувати гроші до Держбюджету, про підпорядкування міліції та органів МНС обласному виконкому, про вимкнення деяких телеканалів. Всі заяви і рішення (в тому числі й мовні) керівника цієї області праві політичні сили зрозуміли як відвертий прояв сепаратизму. Ці заяви гостро засудив тодішній Голова Верховної Ради України В. Литвин. Він зазначив, що „організація і проведення місцевих референдумів з питань зміни територіального устрою всієї країни та ще й з претензією на обов’язковість їх рішень є порушенням Конституції і законів України”. Спікер виступив проти рішення облдержадміністрацій і обласних рад, які ставили за мету перебрати на себе функції центральних органів державної влади України, підпорядкувати собі органи внутрішніх справ, призупинити перерахування до Державного бюджету податків, заборонити трансляцію деяких телеканалів на своїй території [21].

Заяви деяких політиків про створення самостійних республік на базі окремих областей Півдня і Сходу країни та об’єднання їх в „державу” були репетицією розколу України. Це свідчить, що зусилля лівих і

проросійських політичних сил щодо надання російській мові статусу другої державної чи регіональної, їх мовна політика дали свої плоди: зерна проросли Северодонецьком. Мовні та інші „завдання”, сформульовані „лівими” політичними силами у передвиборчих програмах партій після подій у Северодонецьку, були відображені у виборчих програмах, зокрема, Комуністичної, Соціалістичної, Соціал-демократичної (об'єднаної) партій, а також інших проросійських партій і блоків, а саме: запровадити в Україні російську мову як другу державну. Більше того, Н. Вітренко у виборчій програмі 2006 року запропонувала проголосити Закарпаття і Галичину автономними регіонами [22].

Задекларовані наміри цих політичних сил призвели до нових проявів мовно-регіонально сепаратизму. Облради Донецька і Харкова (6 березня 2006 р.), міськради Луганська і Севастопольська (25 і 26 квітня 2006 р.), а також міськради Миколаєва і Одеси своїми рішеннями надали російській мові статусу регіональної. Проти цих рішень виступили праві політичні сили. Окремі з них на знак протесту вдалися до неординарних заходів. У Дніпропетровську, наприклад, один з націоналістично налаштованих громадян на знак протесту прикував себе до приміщення облради [23].

Незаконні рішення деяких місцевих рад сприяли поділу України за мовною ознакою, ставали на заваді поширенню української мови у східних і південних регіонах, утворювали для неї своєрідні заборонні зони. Так, місцеві адміністрації Луганської області запропонували своїм установам використовувати тільки російську мову. Тобто на всі звернення громадян України ці установи мали відповідати лише російською мовою, що означало практичну заборону державної мови не тільки на Луганщині, а й певною мірою позбавлення її державного статусу в інших регіонах. Це стало прецедентом для Севастополя, що було підтверджено рішенням міської ради, яка запропонувала державним установам, органам місцевого самоврядування, підприємствам і організаціям усіх форм власності користуватися у своїй діяльності лише російською мовою.

Такі екстремістські заходи стоять на заваді консолідації української нації, їх ініціатори свідомо роз'єднують країну. Абсурд: Севастопольська міськрада заборонила перекладати українською мовою назви площ і вулиць міста, що в реальних умовах Севастополя означає заборону української мови як державної [24].

Проти мовно-сепаратистського розколу України не раз застерігав Президент України В. Ющенко. 13 лютого 2005 року у своєму виступі в Донецьку він висловився так: „Моє головне послання, з яким я приїхав сюди, у край абсолютно український, - жодна патологічна ідея про сепаратизм, що належить хворим людям, не матиме розвитку. Я вам це обіцяю. Це не жарти. Ці люди відповідатимуть перед законом. Я доживу до того часу, коли ці люди відповідатимуть перед судом за ті марення, які вони принесли в українське суспільство” [25]. 30 травня 2006 року під час зустрічі з журналістами в тому ж Донецьку В. Ющенко заявив:

„У такому контексті, як її (мовну проблему – авт.) політично висувують, цієї проблеми не існує” [26]. А під час урочистостей, присвячених 150-річчю від дня народження І. Франка, 27 серпня 2006 року у Львівській області Президент заявив: „Втрата мови - це втрата нації, це втрата основ національного будівництва, і тому ми в цьому питанні проводимо ту політику, яка відповідає європейським стандартам. У нас є єдина державна мова - вона є і буде українською” [27].

З позицією Президента цілком погоджуються його однопартійці. Так, член політради „Нашої України” Б. Безпалий стосовно запровадження у південних і східних регіонах російської мови як регіональної сказав, що такі дії місцевих адміністрацій виходять за межі їх повноважень, викликають в країні напругу і мовно-регіональний сепаратизм, що загрожує територіальній цілісності держави. Від цього, на його думку, недалеко й до наступного кроку – виходу зі складу України з перспективою подальшого входження до складу іншої держави.

Отже, запровадження у деяких областях України російської мови як регіональної загрожує Україні мовно-політичним розколом, а відтак і можливістю ліквідації української державності. Мовний сепаратизм є своєрідним засобом шантажу з боку місцевих еліт. Їхні дії були визнані незаконними і скасовані органами прокуратури і Міністерством юстиції 10 травня 2006 року. Проте від цих рішень, як заявила народний депутат України від Партії регіонів О. Лукаш, ні облрадам, ні самій партії ні холодно, ні спекотно: „регіонали” ніколи не відступлять від своїх позицій” [29].

Подібної позиції дотримуються й інші проросійські політичні сили. Так, члени кримської молодіжної організації „Прорив” на чолі з своїм лідером О. Добичиним вітають запровадження російської мови як другої державної в регіонах України. До реалізації цих намірів вони підштовхують і русинів Закарпаття: заради досягнення їх мети „проривці” закликають вдаватися до мітингів, пікетів, влаштування наметових містечок. Такі поради були висловлені на Міжнародній науково-практичній конференції „Карпатська Русь – духовність і культура” 2006 року в Ужгороді [30].

Гра у мовну політику становить певну небезпеку для молодшої української державності. Не важко передбачити, що може статися, якщо державна влада й далі робитиме вигляд, що нічого особливого не відбувається. Голова Київського фонду ім. Олекси Гірника „Українським дітям – українське слово” народний депутат України Ю. Гнаткевич зазначав, що наболіла мовна проблема „не тільки не цікавить місцеву владу і Міністерство освіти і науки, більше того, вони не збираються порушувати її ніколи.., бо чим менше української мови в регіоні, тим менше там голосів за „помаранчевих”, і навпаки. Якщо Президент В. Ющенко та уряд Ю. Тимошенко не проголосять курс на національне відродження, то Україну буде постійно лихоманити загроза розколу української нації на дві нації і, зрештою, загроза розпаду держави на дві держави” [31, с. 6, 8].

Такий висновок дає відповідь на три запитання: „Чому Російська Федерація має одну державну мову, але багато представників її політикуму наполягає на двомовності для унітарної української держави?“, „Чи не станеться в Україні (у випадку запровадження двох державних мов) провокації сепаратизму?“, „Як позначиться державна двомовність на перспективах соборності української держави?“, які ставить у дослідженні „Версії державної національно-мовної політики як ризики” доктор політичних наук В. Котигоренко [32]. Тим часом, зазначає автор цього дослідження, населення України мовну проблему не вважає актуальною. Вона, на думку пересічних громадян, надумана, нав'язана політиками. Це підтверджують і висновки всеукраїнського репрезентативного соціологічного опитування, проведеного 2006 року: 52 % респондентів мовну проблему вважають неактуальною [33].

Висновок, отже, напрошується сам по собі: мовна проблема в Україні створюється штучно в кабінетах вороже налаштованих до української державності осіб, які прагнуть будь-якою ціною прийти до влади і утримати її.

Ця проблема не дає спокою й національно-демократичним силам. Так, КУН і тернопільське товариство „Просвіта” на засіданні „круглого столу” на тему „Мовний сепаратизм в Україні як загроза державності” (червень 2006 р.) ще раз нагадали всім патріотичним силам, а також Президентові В. Ющенку та уряду України, що дії проросійськи налаштованих політичних сил загрожують національній безпеці України [34].

Мовно-сепаратистські рухи в Україні були також різко засуджені Блоком Юлії Тимошенко, лідер якого заявила, що дії Харківської, Донецької, Одеської та Луганської облрад були спровоковані виборчим штабом В. Януковича, який закликав до розколу держави, розпалював ворожнечу за мовною та іншими ознаками. Такі заклики, на її думку, мали на меті послабити Україну, її державну безпеку, зробити її зручною для зовнішнього втручання й маніпулювання, зберегти владу кланів і безправ'я громадян [35].

Вивчаючи природу мовного сепаратизму в Україні, Б. Бойко дійшов висновку, що його розвиток планувався проросійськими політичними силами заздалегідь. У дослідженні „Україна: остання війна за незалежність” він зазначає, що „в Україні реалізується детально опрацьований тотальний глобалістський проект, який має два протилежні вектори – західний і східний, в результаті реалізації якого Україна втратить свою незалежність назавжди і незворотно, і її ніколи вже не буде” [36]. На думку Б. Червака (праця „Мовна війна”), мовна проблема в Україні має свої особливості. Мовний сепаратизм у недалекому минулому, зазначає дослідник, мав оборонний характер, його гасла використовувалися як захист від можливого приходу до влади „націоналіста” В. Ющенка. Нині сепаратисти перейшли у наступ, намагаючись надати російській мові статус регіональної. Аналізуючи чинники мовно-регіонального сепаратизму,

Б. Червак доходить висновку, що в сучасному сепаратистському русі в Україні важливу роль відіграють російські політики, такі, зокрема, як В. Жириновський і К. Затулін, котрі на українських телеканалах виголошують провокаційні заяви про необхідність відновлення Російської імперії та включення до її складу східних і південних областей України. Таку діяльність Б. Червак кваліфікує як підривну. Водночас, на думку дослідника, глава української держави не може належним чином відреагувати на це явище, оскільки він позбавлений необхідних механізмів адекватного та ефективного реагування на зазначені події [37]. До речі, саме проросійські політичні сили позбавили Президента важелів, які дали б йому можливість у цій ситуації вживати необхідних заходів.

Проросійські політичні сили створюють й міфи про те, що російськомовних громадян в Україні обмежують, не дають їм можливості здобувати освіту російською мовою, силою примушують вивчати українську мову. Росіянам та іншим національним меншинам вони нав'язують думку, що в Україні існують регіони, густо населені росіянами, а також окремі субнації (одесити, кримський народ, підкарпатські русини тощо), які мають своєрідну мову, культуру, а відтак і право на відокремлення від української держави.

З вищенаведеного зрозуміло, що мовно-політична ситуація в Україні пов'язана, передусім, з боротьбою за державну владу, заради якої проросійські політичні сили готові принести в жертву не тільки українську мову, а й українську державність.

Література:

1. **Кір'яков П. О., Лускалова К. Є., Литвиненко В. І.** Україна в російських геополітичних концепціях. <http://www.niss.gov.ua/book/panorama/kiryak.htm>.
2. **Дашкевич Я.** Етнічні псевдоменшини в Україні // Нація і держава. – 10 травня 2007.
3. **Мальгин О.** Истоки и перспективы украинского федерализма. <http://www.strana-oz.ru/?numid=34&article=1400#t9>.
4. **Бондаренко К.** Розкольники. – Український діловий тижневик „Контракти”. – № 6. – 09. 02. 2004.
5. **Чаленко О.** Они раскололи Украину // Сегодня. – 28 листопада 2007.
6. **Нагорна Л.** Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. – К.: Світогляд, 2005. – 315 с. – С. 237.
7. **Кисельова Ю., Скорик М.** Російський пленер українського виборчого рельєфу. 06/10/2004 <http://president.com.ua/modules.php?name=News&file=print&sid=991>.
8. **Жіноче „ні” Януковича.** http://www.4post.com.ua/elections_2007/print/21767.html.
9. **Дугин О.** Основы геополитики. Геополитическое будущее России. –

М.: Арктогея, 1997. - 608 с.

10. Там само.

11. **Смолин М.** Украинский туман должен рассеяться, и русское солнце взойдет // Украинский сепаратизм в России. Идеология национального раскола. - Москва, 1998. - С. 12.

12. **Мишанич О.** Закарпатський політичний сепаратизм: міфи і дійсність // Культура українських Карпат: традиції і сучасність. Матеріали Міжнародної наукової конференції. - „Гражда”: Ужгород, 1994.

13. **Балега Ю.** Сепаратистські тенденції в сучасному Закарпатті // Вибори Президента України в контексті міжнаціональних і міжконфесійних відносин. Матеріали моніторингу. - Київ, 2005. - Вип. 2. - С. 61 - 67.

14. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. - К.: МАУП, 2005. - 792 с.

15. **Лозинський Р.** Хто такі галичани і чому вони стають сепаратистами. <http://www.ji.lviv.ua/n23texts/lozynskyj.htm> 2001.

16. **Горбач В.** Хроніка української революції 28 листопада 2004 р. http://www.ieac.org.ua/index.php?id=7&ch_id=10&ar_id=2632&as=0.

17. Там само.

18. **Смирнов С.** Сепаратизм від Януковича. - 29 листопада 2004 р. <http://www.gazeta.lviv.ua/articles/2004/11/29/501/>.

19. **Притикін О.** Загони за Януковича? http://www.bbc.co.uk/ukrainian/indepth/story/2004/12/041219_yanukovych_squads.shtml.

20. Одесса собирает деньги на валерьянку // Зеркало недели. - 4 - 10 декабря 2004.

21. **Литвин В. М.** Україна-2004. Події. Документи. Факти. - Медія: Київ, Т. 2. - 2005. - С. 404 - 411.

22. **Конотопцев О.** Передвиборчі програми як відбиття перспектив розвитку місцевого самоврядування в Україні <http://www.cpp.org.ua/aspekts/87/198>.

23. **Червак Б.** Мовна війна. - 29.05.06 <http://cun.org.ua/ukr/content/view/1300/31/>.

24. **Горянин Я.** Пошесть мовного сепаратизму. - 7 червня 2006. http://www.homin.ca/news_view.php?category=politics&news=26&lang=ua.

25. **Гармаш С. В.** Ющенко у Донецьку не чекали. <http://www.dt.ua/1000/1550/49224/13.02.2005>.

26. В. Ющенко не награвлюватиме силовиків на язичників. 30 травня, 2006. <http://www.expres.ua/articles/2006/05/30/8385/>.

27. В. Ющенко: російська мова не буде державною. 27 серпня 2006. <http://ua.korrespondent.net/ukraine/274771>.

28. **Ихельсон Е.** Русский марш юго-востока // Сегодня. - 19 мая 2006.

29. Там само.

30. **Гірник О.** Сепаратизм „по-русинськи”, або Фантазії протоєрея Сидора. <http://www.patriarkhat.org.ua/ukr/archive/article;190;392/>.

31. **Гнаткевич Ю.** Що сказав би Олекса Гірник російському послові? //

**Мовно-сепаратистські тенденції
у політичному просторі України**

Світлана Савойська

Голос України. - № 16. - 29 січня 2008.

32. **Котигоренко В.** Версії державної національно-мовної політики як ризики // Історичний журнал. - К.: „Вища школа”, 2007. - № 5.

33. Там само.

34. Тернопільська „Просвіта” вважає, що „мовний сепаратизм в Україні є загрозою державності” <http://www.ukrpost.biz/articles/2006/06/23/7805/>.

35. Україна – єдина й неподільна. Сепаратистів – до відповідальності! Заява Блоку Юлії Тимошенко. - 21 січня 2006 <http://www.byut.com.ua/ukr/publications/promova-31>.

36. **Бойко Б.** Україна: остання війна за незалежність (аналітичне дослідження). - Коростень. Редакція газети „Вечірній Коростень”: 2005. - 158 с.

37. **Червак Б.** Мовна війна. - 29.05.06 <http://cun.org.ua/ukr/content/view/1300/31/>